

In archieftijdschriften gelezen (3)

In deze aflevering komen twee Amerikaanse en twee Spaanse tijdschriften aan bod. Daarnaast is er aandacht voor de inhoud van twee nieuwsbrieven: die van de vrienden van het Gentse Stadsarchief en die van de Catalaanse archivarissenvereniging.

Gustaaf Janssens, Afdelingshoofd bij het Archief van het Koninklijk Paleis (Brussel). Plaatsvervangend Departementshoofd bij het Algemeen Rijksarchief (Brussel). Docent Archivistiek aan de KU Leuven en aan de GGS Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer (Brussel).
e-mail: cap@kppr.be; gustaa.f.janssens@arch.be; gustaa.f.janssens@arts.kuleuven.be

The American Archivist, 68 (2005), afl. 1 (Spring-Summer); afl. 2 (Fall-Winter)

Red.: Phillip B. Eppard; Uitg.: Society of American Archivists, 527 S. Wells Street 5th Floor. Chicago, Ill, 60607-3922 (USA). ISSN 0360-9081.

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief te Brussel, van het Universiteitsarchief van de KU Leuven (Tabularium), van het Universiteitsarchief van de VUB (vakbibliotheek van de opleiding Archivistiek) en van het Nederlands Instituut voor Archiefonderwijs en -onderzoek (Archief-school) te Amsterdam.

Openbaarheid van bestuur blijft een heikele aangelegenheid, ook in de Verenigde Staten, waar de *Freedom of Information Act* door de – breed geïnterpreteerde – staatsveiligheid vaak onder druk komt te staan. T.L. Ericson schetst in *Building our own 'Iron Curtain': the emergence of secrecy in American Government* (p. 18-52) een interessant beeld van de manier waarop de Amerikaanse overheid met geheimhouding is omgegaan, waarbij hij onder meer aandacht besteedt aan de eerste militaire regelgeving uit de jaren 1860 en de *Atomic Energy Act* van 1946. Ericsons historisch overzicht is wat encyclopedisch en zijn stijl is wat gezwollen, maar het beeld dat hij schetst van de actuele impact van geheimhouding in de overheidsadministratie is zonder meer hallucinant. In 2004 waren liefst 3.978 federale ambtenaren bevoegd om informatie te beveiligen. De laatste tien jaar werden liefst 133 miljoen beslissingen genomen op het vlak van geheimhouding van documenten. Ericson besluit dan ook dat de situatie in het recente verleden alleen maar verslechterd is en dat de staatsveiligheid om de haverklap misbruikt wordt om informatie op alle niveaus af te schermen. Archivarissen zijn het aan zichzelf en aan hun beroep verplicht om met klem tegen deze gang van zaken te protesteren. Twee andere bijdragen liggen in dezelfde sfeer. D. Cox borduurt in *The rise of confidentiality: state courts on access to public records during the mid-twentieth century* (p. 312-322) voort op een artikel over de problematiek van de openbaarheid. Op basis van enkele casestudies over rechtszaken in het tweede en het derde kwart van de 20ste eeuw schetst hij een algemeen beeld van de evenwichtsoefening tussen openbaarheid van bestuur

en privacybescherming. De spanning tussen archiefvorming en staatsveiligheid is het centrale thema van de bescheiden, maar boeiende bijdrage van J.A. Blanco-Rivera (*The forbidden files: creation and use of surveillance files against the Independence Movement in Puerto Rico*; p. 297-311). Toen in 1987 bekend werd dat de staatsveiligheid in Puerto Rico duizenden dossiers over leden van de onafhankelijkheidsbeweging en andere als subversief geseinde personen had aangemaakt, leidde dat tot een debat dat in vele opzichten aan de Stasi-archievendiscussie in Duitsland herinnert.

Aandacht voor ordening en beschrijving blijft een constante in *The American Archivist*. M.A. Greene en D. Meissner geven op basis van hun ervaring in de evaluatie en de subsidiëring van inventarisatieprojecten een eigenzinnige, maar niet altijd even coherente kijk op de ontsluitingsproblematiek en de klassieke vraag naar wat te doen aan de achterstanden op dat terrein (*More product, less process: revamping traditional archival processing*; p. 208-263). Ze stellen onomwonden dat archivarissen door krampachtig vast te houden aan hun arbeidsintensieve beschrijvingsstandaarden en hun dwangmatige drang tot schonen veel kostbare tijd verloren laten gaan. Gebruikers liggen hier niet wakker van en vragen een snelle basisontsluiting. Is er in dat verband wel een verschil tussen vernietigd en ontoegankelijk archief? En is de keuze tussen de twee oplossingen om de achterstand weg te werken (een substantiële verhoging van de werkingsmiddelen vs. radicale omschakeling van de ontsluitingspolitiek) wel een keuze? Hoewel uitvoerig gedocumenteerd met gegevens over productiviteitsmeting, is dit artikel niet echt een belangrijke bijdrage tot de discussie. De boeiende discussie over het fenomeen 'ontsluitingsdiepte' had in elk geval beter verdiend.

Van een heel ander niveau is de bijdrage van Heather MacNeil (*Picking our text: archival description, authenticity, and the archivist as editor*; p. 264-278), die vertrekt van een vergelijking tussen het archivalistische ordenings- en beschrijvingswerk en de klassieke tekstkritiek: het herstel van de oude orde als pendant van de reconstructie van een zo authentiek mogelijke basistekst. Deze vergelijking kan inspireren bij een bezinning over de grenzen van de – onvermijdelijk selectieve en onmogelijk 'volledige' – archivalistische representatie. Inventarissen zijn, net als tekstuitgaven, geen neutrale gereedschappen. Vroeger zijn er al suggesties geformuleerd om een en ander zichtbaar te maken. Light en Hiry stelden voor om de betrokkenheid van de archivaris uitdrukkelijk in een colofon te vermelden. *Custodial history* (geschiedenis van het archief) is nu al uitdrukkelijk voorzien als beschrijvingselement in de meeste actuele beschrijvingsstandaarden. Ook moet de vraag gesteld worden hoe we de lacunes in onze kennis weergeven? Kunnen we dat, zoals een restaurateur dat op een gehavend schilderij met rigatino duidelijk maakt, op één of andere manier in onze toegangen aangeven? Hoe stabiel zijn archiefbeschrijvingen en wat gebeurt er bij conversie of bij een hypertext vormgeving met links die ook door niet-archivarissen gelegd kunnen

worden? Stuk voor stuk intrigerende vragen. Eén en ander wordt grondig bestudeerd in het project *Archival description and the apparatus of authenticity*. Het inspirerende artikel van MacNeil doet in elk geval reikhalzend uitkijken naar de resultaten hiervan.

C. O'Sullivan stelt de problematiek van de onlinedagboeken en hun bewaring aan de orde (*Diaries, on-line diaries, and the future loss to archives; or, blogs and the blogging bloggers who blog them*; p. 53-73). In de 17de eeuw vaak een vorm van gewetensonderzoek, in de 19de eeuw een romantische mode: dagboeken vormen zonder enige twijfel hoogwaardige historische bronnen. Waren sommige schrijfsels enkel voor de ogen van de auteur bedoeld, andere werden uitdrukkelijk voor een (later) lezerspubliek geschreven. Dat laatste geldt in elk geval voor de blogs of onlinedagboeken, een fenomeen dat de voorbije jaren exponentieel gegroeid is: in 2003 werden meer dan 2,5 miljoen actieve blogs geteld! O'Sullivan stelt de vraag naar de bewaring van deze teksten. In tegenstelling tot de archivering van e-mail heeft deze problematiek nog geen aandacht van archivariissen gekregen. O'Sullivan pleit voor een gericht acquisitiebeleid, al zijn er uiteraard ook tegenargumenten. Eén en ander is arbeidsintensief, de permanente waarde van deze blogs is bediscussieerbaar en het ontbreken van enige context is uiteraard geen pluspunt. Toch biedt de bijdrage een originele invalshoek, en... misschien duikt er hier of daar online nog een nieuwe Samuel Pepys op!

Richard Cox wijdt een bescheiden, maar boeiende bijdrage aan de symbolische betekenis van het 'Secretary's Office' in het openluchtmuseum 'Colonial Williamsburg' (*Public memory meets archival memory: the interpretation of Williamsburg's Secretary Office*; p. 279-296). Er is – tot Cox' spijt – geen enkele poging gedaan om de betekenis van het oudste archiefgebouw in de Verenigde Staten (1747-1748) voor het bredere publiek duidelijk te maken. Zelfs vele archivariissen zijn zich niet bewust van dit voor hun beroepsgroep zo belangrijk onroerend erfgoed. Cox noemt dit een gemiste kans en pleit voor een herwaardering van het gebouw om zo meteen ook het belang van archief en het werk van archivariissen voor de bezoekers van deze toeristische attractie te valoriseren.

In een originele bijdrage stellen C.A. Johnson en W.M. Duff de netwerking tussen onderzoekers en archivariissen aan de orde (*Chatting up the archivist: social capital and the archival researcher*; p. 113-129). Goede relaties met archivariissen maken deel uit van het sociale kapitaal van historici, waardoor die directe toegang krijgen tot hoogwaardige informatie. Door hun jarenlange intensieve omgang met bepaalde archieven verwerven archivariissen immers een kennis die van grote waarde is voor onderzoekers en die in klassieke toegangen niet altijd verzilverd is. Johnson en Duff bestuderen dit fenomeen op basis van twee enquêtes over onderzoeksstrategieën van historici uit twee Canadese universiteiten. Uit de antwoorden blijkt dat zowel studenten als professionele historici strategisch contact onderhouden

met archivariissen, en dit met het oog op informatie over niet ontsloten archieven, recente aanwinsten, faciliteiten... Anderzijds kunnen ook archivariissen hun voordeel doen met goede relaties met onderzoekers. Die besluiten zijn wat voorspelbaar, maar het is een goede zaak dat een en ander eens expliciet beschreven wordt. Ook voor de deontologie is dit in elk geval een belangrijk gegeven. (Eddy Put).

Archives, 36 (2004-2005; afl. 1; afl. 2); 37 (2005-2006; afl. 1)

Red.: Isabelle Dion. Uitg.: Association des archivistes du Québec. C.P. 423 GIT 2R8 Québec (Canada). ISSN 0044-9423

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief (Brussel)

De hele jaargang 36 (2004-2005) staat in het teken van het project 'Archives des francophonies nord-américaines' en brengt 'Franse archieven' in Noord-Amerika onder de aandacht. Het gaat niet alleen over archief in die gebieden in Canada waar het Frans de voertaal is (de provincie Québec) of waar er Franstalige minderheden zijn (Ontario, Winnipeg), maar ook over 'francofone archieven' in die staten van de Verenigde Staten van Noord-Amerika die ooit een Franse kolonie waren. Met deze uitgave wil de redactie de Franse aanwezigheid – *le fait français* – in Amerika onder de aandacht brengen. De jaargang telt 12 artikelen die het consulteren waard zijn. Het heeft echter weinig zin om alle bijdragen op te sommen. Slechts enkele overstijgen het lokale belang. Wij vestigen de aandacht op *Les archives de l'Assemblée nationale: vision diachronique et coups d'oeil synchroniques* (36 - afl. 2; p. 149-171), waarin Gaston Bernier de werking van de in 1983 opgerichte 'Service des Archives et de la gestion des documents' van het parlement Québec toelicht. Niet alleen geeft de auteur een geschiedenis van de wetgevende vergadering van Québec, er is ook een uiterst nuttige bibliografie (p. 167-171). Rénaud Lessard geeft in *Les archives publiques au Québec: la difficile construction d'une mémoire collective*, 36 (afl. 2; p. 173-198) een overzicht van de toestand van de openbare archieven in de provincie Québec. Verder brengen François Dumas, Louis Garon & Marie Léveillé in *Les archives du réseau institutionnel canadien-français conservées au Québec et à Ottawa, 1834-1973*, 36 (afl. 1; p. 29-66) een systematisch overzicht van Frans-Canadese organisatie, met de instelling waar hun archief wordt bewaard (p. 48-62) en presenteren Florent Hardy, Bruce Tuner & Deborah J. Clifton in *Les archives francophones de la Louisiane*, 36 (afl. 2; p. 23-37) het resultaat van een enquête naar Franstalige bronnen in Louisiana. Het Franse koloniale verleden blijkt er nog steeds erg goed in het collectieve geheugen aanwezig te zijn. Een lijst van 16 aangeschreven archiefdiensten sluit het artikel af.

In aflevering 1 van jaargang 37 (2005-2006) brengt Diane Baillargeon met *La déontologie du métier d'archiviste* (p. 3-32) een boeiend artikel over de deontologie van de

archivaris. Na een kort commentaar bij de tien punten van de deontologische code van de Internationale Archiefraad, gaat de auteur in op twee problemen: archiefvernietiging en raadpleegbaarheid van archief, om dan uitvoerig stil te staan bij het recht op informatie. De informatie- en communicatietechnologieën brengen archieven tot bij de bezoekers thuis. Het is dan ook voor een stedelijke archiefdienst de moeite waard om via een virtuele tentoonstelling de geschiedenis van de stad, of van de regio, of een ander thema, op een aantrekkelijke en didactisch verantwoorde wijze tot bij de geïnteresseerde burger te brengen. In *Réalisation d'une exposition virtuelle de documents d'archives à la Ville de Laval* (37 (2005-2006) afl. 1; p. 101-112) brengt Agathe Duhamel een goed onderbouwd verslag over het concipiëren en realiseren van een virtuele tentoonstelling over stadsgeschiedenis. Wie dit leest wil zo aan de slag. Wie het project wil zien en beoordelen kan terecht op www.ville.laval.cq.ca/expoarchives (Gustaaf Janssens).

@rchivamos. Boletín ACAL, nrs 51/52 en 53/54 (14 - 2004; afl. 1/2 en 3/4); nrs 55/56 en 56/57 (15 - 2005; afl. 1/2 en 3/4)

Red.: Luis Hernández Olivera. Uitg.: Asociación de archiveros de Castilla y León. Pozo Amarillo 1. 2° B. E-37001 Salamanca (Spanje). ISSN: 1572-320X.

Geraadpleegd in het Centro de Información Documental de Archivos (CIDA) te Madrid.

Dit Castiliaanse tijdschrift met als ondertitel *Revista trimestrial de gestión de archivos y documentos*, is één van de meest toonaangevende regionale archief tijdschriften in Spanje. Elke aflevering bevat artikelen die ook voor de niet-Castiliaanse lezer van belang zijn en getuigt van een grote inzet en een brede interesse voor het vak. De vereniging van archivarissen in Castilla-León is sinds enige tijd ook op het internet aanwezig (Luis Hernández Olivera, *Acal en la red. La Asociación de Archiveros de Castilla y León presenta su portal* www.acal.com.es - nr. 53/54; p. 55-57).

Nummer 51/52 (2004; afl. 1/2) is volledig gewijd aan de Spaanse militaire archieven. Manuel Melgar Camarzane geeft in *El sistema archivística de la defensa* (p. 5-8) een goed algemeen overzicht van wat er bij Landsverdediging aanwezig is. Daarna komen de archiefdiensten van de onderscheiden 'legermachten' aan bod in bijdragen van Maria Teresa Hermoso de Mendoza (*Los archivos militares del Ejército de Tierra*; p. 9-12), Maria Carmen Terés Navarro (*El subsistema archivístico de la Armada*; p. 13-14) en Rosalia Martínez Pérez (*El subsistema archivístico del Ejército del Aire*; p. 18-21). In 2002 heeft het archief van de Spaanse Marine samen met de Universidad Complutense de Madrid een onderzoeksproject over bronnen voor de bestudering van het klimaat uitgewerkt. Silvia A. López Wehrli brengt in *El estudio del clima y los archivos: proyector en el Archivo General de la Marina Alvaro de Bazán* (p. 22-24) verslag uit over het aanwenden van de resultaten van klimatologische observaties van 1850 tot vandaag.

Op 16 juni 2005 verscheen in het *Diari Oficial van de Generalitat Valenciana* de tekst van de Valencianse archiefwet die de vorige dag was ondertekend. In *La Ley de Archivos de la Comunidad Valenciana: ¿alguna aprotación?* (nr. 53/54; p. 5-7) brengen Remedios Antequera Borredá en Francisco José Sanchis Moreno een kritische analyse van de wet. Voor en tegen wordt afgewogen en met andere regionale archiefwetten vergeleken. Het volgen van de Spaanse discussie over de archiefwetten van de diverse autonome gemeenschappen is zeer nuttig voor Vlaamse archivarissen die op een constructieve en goed gedocumenteerde wijze willen bijdragen tot het voorbereiden van een Vlaams archiefdecreet.

Het Archivo General de Indias, aan het einde van de 18de eeuw opgericht als afsplitsing van het Archivo General de Simancas, is een goudmijn voor iedereen die zich met de Spaanse koloniale geschiedenis bezighoudt. Het archiefgebouw was aan het einde van de 20ste eeuw echter te klein geworden en voldeed niet meer aan de moderne normen voor archiefbewaring en -beveiliging. Een uitbreiding was noodzakelijk. Op 27 juli 2005 werd niet alleen een aanpalende nieuwbouw – kostprijs 12.579.739 euro – in gebruik genomen, de dienst kreeg op die dag ook een nieuwe bestuurscommissie. Marta Hernández Sánchez brengt hierover verslag uit in *El Archivo de Indias estrena patronato e instalaciones*: nr. 53/54; p. 9-10.

Ook op de Canarische Eilanden (één van de Spaanse Autonome gemeenschappen) is het archiefwezen volop in beweging: er is een archivarissenvereniging opgericht (Angela Camino Pérez, *La Asociación de Archiveros de Canaria es un hecho*, nr. 53/54; p. 4-12) en Victor M. Bello Jiménez & Carlos Ignacio Vera Barrios berichten in *Nuevos proyectos para viejas necesidades: el despertar tardío de los archivos municipales canarios* (p. 13-15) over de problemen waarmee de Canarische gemeentearchieven worden geconfronteerd. De archivaris heeft er geen duidelijk statuut en het werkterrein is vaak niet omschreven. De Vereniging van Archivarissen op de Canarische Eilanden ijvert voor professionalisering, voor betere dienstverlening en voor een verbetering van de werking van de archiefdiensten.

Cooperación archivística con Rusia. El Ministerio de Cultura firmo un convenio para obtener copias microfilmadas (nr. 53/54, pp. 16-18) is een verslag over archiefprospectie in Rusland ten gevolge van een tussen Spanje en Rusland afgesloten onderzoeksakkoord ter voorbereiding van het project 'Españoles en Rusia', dit ter gelegenheid van de aanstaande 70ste verjaardag van het begin van de Spaanse Burgeroorlog (1936). In zes Russische archieven werd onderzoek verricht: 1. Het Russische Nationaal Historisch Archief, met het archief van het politiebureau en van het centraal comité van de Communistische Partij van de USSR (periode 1952-1991). Speciaal werd aandacht besteed aan het lot van de Spaanse kinderen die tijdens de burgeroorlog naar Rusland werden overgebracht (de 'niños de la guerra') en aan de briefwisseling van de Sovjetrussische ambassadeurs in Spanje ten tijde van het Francoregime;

2. Het Russisch Nationaal Archief voor Sociale en Politieke Geschiedenis, met het archief van de Internationale Brigades, en met informatie over de tehuizen en centra waar de 'niños de la guerra' werden opgevangen;
3. Het Russisch Nationaal Archief voor Oude Archieven, met het archief van de Russische ambassade in Spanje in de jaren 1667-1687 en dat van het Russisch Consulaat in Cádiz (1917-);
4. Het Nationaal Archief van de Russische Federatie, waar er ook archief van en betreffende de 'niños de la guerra' aanwezig is (briefwisseling, tijdschriften, schoolboeken, foto's...);
5. Het Nationaal Russisch Militair Historisch Archief, met o.a. het archief van de Russische Generale Staf, dossiers betreffende Spanjaarden in Duitse naziconcentratiekampen en dossier van 'Blauwe Divisie-krijgsgevangenen' (de Spaanse Oostfrontstrijders);
6. Het Centraal Archief voor Letterkunde en Kunst, met gegevens over en teksten van Spaanse auteurs in ballingschap (R. Alberti, Antonio Machado, Ramón J. Sender...) en over contacten van Sovjetrussische schrijvers met Spanje (bv. Ilja Ehrenburg). Naast archiefprospectie was er ook aandacht voor 'oral history'. Zo werden met medewerking van de Spaanse ambassade in Rusland ook mondelinge getuigenissen van 'niños de la guerra' verzameld. Het gerepereerde materiaal is verfilmd of op magneetband gezet en zal in Salamanca in het Centro de la Memoria ter beschikking worden gesteld.

De voorbije jaren was er in Spanje in de archiefwereld, in de pers en in politieke kringen heel wat te doen over de restitutie aan de Catalaanse overheid van de tijdens de Burgeroorlog door de nationalistische troepen geroofde en nadien door het Francoregime in beslag genomen Catalaanse archieven: de *papeles de Salamanca*, bewaard in het Archivo Nacional de la Guerra Civil (Salamanca). Deze op het eerste gezicht eenvoudige kwestie ("oorlogsbuit moet worden gerestitueerd aan de eigenaar of aan diens rechtsopvolger") raakte van meet af in partijpolitiek vaarwater. Uiteindelijk werd in 2005 een – omstrede – akkoord bereikt: het Catalaanse archief wordt gerestitueerd en in Salamanca wordt een 'Centro de la Memoria' uitgebouwd. Nu de storm wat gaan liggen is, brengt *@rchivamos* een themanummer (nr. 55/56) over 'Burgeroorlog en archief'. Drie bijdragen trekken de aandacht: Raquel Gómez Díaz geeft met *Del Archivo de la Guerra ... a la guerra del archivo* (nr. 55/56; p. 5-12) een goed overzicht van wat er tussen 1978 en februari 2005 is gebeurd. Het artikel bevat een beknopte bibliografie en verwijst naar websites met meer informatie. Zoals aangestipt zal de Spaanse Staat eerlang (in 2006/2007?) in Salamanca een 'Centro de la Memoria' oprichten. Dit archief-, documentatie- en onderzoekscentrum zal de werking van het huidige Archivo Nacional de la Guerra Civil heroriënteren en wil een ontmoetingsplaats zijn voor onderzoek over de Burgeroorlog (1936-1939), het Francoregime (1939-1975) en de eerste jaren van de democratie (1975-1978). Het centrum is bedoeld om "het verleden in herinnering te houden" en wil ook bijstand verlenen aan iedereen die "op zoek is zijn naar zijn verleden". Hoe deze plannen gerealiseerd zouden moeten worden, wordt uiteengezet in een nota van het Ministerie van Cultuur (*El Centro de la Memoria*, nr. 55/56;

p. 27-37), met als bijlage een lijst met archiefbestanden die – al dan niet in origineel – in het toekomstige 'Archivo Estatal en Salamanca' zullen worden bewaard (p. 31-37). In *Archivos para el estudio de la Guerra Civil Española* (nr. 55/56; p. 41-445) brengt Antonio González Quintana, directeur van het CIDA te Madrid, een archievenoverzicht. Dit nuttige instrument voor iedereen die de Spaanse Burgeroorlog bestudeert, is uitvoerig geannoteerd en biedt een welgekomen en noodzakelijke aanvulling op eerdere, nu verouderde overzichten.

De media hebben er uitvoerig over bericht en het laatste woord is er nog niet over gevallen: de orkaan Katrina heeft in de zomer van 2005 in het zuidoosten van de Verenigde Staten niet alleen veel menselijke ellende veroorzaakt, ook heel wat archiefdiensten leden grote schade en de overheid was hoegenaamd niet voorbereid op de ramp. Luis Hernández Olivera maakt in *El huracán Katrina daña los archivos de los estados del suroeste de EE. UU.* (nr. 53/54; p. 19-22) de balans op en stelt vast dat de archiefdiensten uit de getroffen zone zo goed als nergens voldoende voorbereid waren en dat vooral die diensten die archieven in kelders hadden opgeslagen het zwaarst getroffen zijn. De auteur maakt van de gelegenheid gebruik om enkele aanbevelingen te formuleren (*Recomendaciones para una catástrofe*; p. 21), signaleert nuttige websites met informatie over ramppreventie en drukt de tekst af van de verklaring die het Internationale Comité van het Blauwe Schild in september 2005 over de ramp heeft afgelegd (*Declaración del ICBS sobre el impacto del huracán Katrina en el patrimonio cultural de Luisiana, de Missisipi y de Alabama*; p. 22).

Tot slot vermelden we een 'dossier' gewijd aan een breed opgezette enquête over "mogelijke verbetering van de werking van archiefdiensten". Aan 50 Spaanse archivariissen uit de meest uiteenlopende sectoren en regio's, was gevraagd na te denken over strategieën om de werking van de dienst te verbeteren. Na een korte inleiding over het doel en de werkwijze van de enquête worden 28 teksten van even zo veel archivariissen afgedrukt (*¿Por dónde empezar? Los archiveros frente a la mejora de los archivos* (Luis Hernández Olivera, red. - nr. 53/54; p. 27-28). Professionalisering, goede samenwerking met de archiefvormende overheid, verbetering van de infrastructuur, vorming van het personeel en interdisciplinaire aanpak komen het meest aan bod. De 28 stukken bieden een interessante staalkaart van de dynamiek bij onze Spaanse collega's (Gustaaf Janssens).

Tria. Revista de la Asociación de Archiveros de Andalucía, nr. 12 (2005)

Red. & uitg.: Asociación de Archiveros de Andalucía. Apartado de Correos 315. E-41080 Sevilla (Spanje). ISSN 1134-1602.

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief (Brussel).

Zoals in de meeste Spaanse Autonome Gemeenschappen

bestaat er in Andalusië een archivarissenvereniging met een tijdschrift. Hoewel veel bijdragen het lokale niveau niet overschrijden, verdienen enkele internationale aandacht. Dit is voor twee artikelen uit de voorliggende jaargang het geval. Antonia Heredia Herrera, voormalig directeur van het Archivo General de Andalucía, gewezen archivaris bij het Archivo General de Indias en één van de grote dames uit het Spaanse archiefwezen, kijkt in *Política archivística andaluza, luces y sombras* (p. 93-118) terug op de ontwikkelingen van het archiefwezen in de Autonome Gemeenschap Andalusië in de voorbije twintig jaar. Volgens haar is geen archiefbeleid mogelijk zonder specifieke wet- en regelgeving (*"No hay política de Archivos sin un corpus legal"*). Daarom krijgt de Andalusische archiefwet van 9 januari 1984 grote aandacht. Deze wet, de eerste regionale archiefwet in Spanje, was op verschillende vlakken baanbrekend en bevat uitstekende elementen. Het duurde echter tot in 1987 voordat het Archivo General de Andalucía – de 'Nationale Andalusische Archiefdienst' – werd opgericht. Een archiefreglement kwam er pas in 2000. Een en ander bracht mee dat overbrenging van archief door archiefvormers van de Autonome Gemeenschap laat en langzaam op gang is gekomen en dat er nog te weinig personeel is benoemd. Ook het feit dat het Andalusische Ministerie voor Cultuur de voorgedij over het Archivo General de Andalucía uitoefent, is niet bevorderlijk voor de vlotte samenwerking met de administratie van de Autonome Gemeenschap. Zo is te veel nadruk gelegd op de historische waarde van archief en wordt te weinig aandacht besteed aan archiefzorg in de dynamische fase. Antonia Heredia Herrera's uiteenzetting eindigt in mineur: de Andalusische archieforganisatie (*'el Sistema andaluz de Archivos'*), *"die dankzij een goede archiefwet een dynamische structuur zou kunnen zijn, werkt slecht en stagneert"*. Een mogelijke verandering ten goede ziet de auteur in het nauwer betrekken van het Archivo General bij het dynamisch documentbeheer en in nauwer contact met de archiefvormende overheid. Dit laatste is zeker noodzakelijk voor elektronisch archief. Juist hierover handelt Jordi Serra Serra, docent archivistiek aan de Universitat de Barcelona en verantwoordelijke voor archief- en documentbeheer bij het Ministerie voor Universitair Onderwijs, Onderzoek en Informatiemaatschappij van Catalonië (Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació - DURSI). In *Valoración y selección de documentos electrónicos: principios y aplicaciones* (p. 119-155) maakt de auteur de lezer aan de hand van een systematisch opgebouwde bijdrage vertrouwd met alle specifieke aspecten van elektronisch archief. Hij past de archivistische principes voor selectie (analyse van handelingen die tot archiefvorming leiden) toe op elektronisch archief en gaat daarna in op de specifieke problemen die permanente bewaring van elektronisch archief inzake veiligheid en digitale duurzaamheid meebrengt. Achtereenvolgens passeren selectie en bewaring van elektronische databanken, elektronische 'kantoordocumenten', e-mail en webpagina's de revue. Na dit theoretische gedeelte illustreert Serra Serra zijn betoog met een praktijkvoorbeeld: het documentbeheersysteem bij het DURSI, waarbij de voor permanente bewaring geselecteerde elektronische documen-

ten worden toevertrouwd aan een sinds 2005 in gebruik genomen systeem dat de blijvende authenticiteit, integriteit en raadpleegbaarheid van het opgeslagen elektronisch archief waarborgt. (Gustaaf Janssens).

@rchieflink, 5 (2005)

Red.: V. Meilander & Christine Duthoit; Uitg.: 't Archief. Gent On Files vzw. P.a. De Zwarte Doos. Stadsarchief Gent, Dulle-Griettaan 12, 9050 Gentbrugge. ISSN: 1376-2966.

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief (Brussel).

Het verschijnen van de vijfde jaargang van de driemaandelijke nieuwsbrief van 't Archief - Gent on Files [GOF], de vriendenkring van het Gentse Stadsarchief, viel samen met de verhuis van de archiefdienst uit de Berg van Barmhartigheid naar de Zwarte Doos op het terrein van Arbed-Noord in Gentbrugge. Het spreekt dan ook vanzelf dat aan de nieuwe vestiging (Leen Charles, De Zwarte Doos, afl. 1; p. 4-5), aan de verhuisoperatie (Leen Charles, Van Rode Berg naar Zwarte Doos, of hoe verhuis je een stadsarchief? Afl. 1; p. 6-7) en aan de site zelf (Marie Christine Laleman, De site van de Zwarte Doos, afl. 1; p. 1-2) aandacht wordt besteed. De plechtige opening van de Zwarte Doos had plaats op 13 mei 2005. Intussen gaat ook voor het GOF het leven verder en biedt @rchieflink, zoals voorheen, een gevarieerde blik op diverse aspecten van leven en werk in en om het Gentse Stadsarchief. Stadsarchieven zijn duidelijk geen 'gesloten bastions'.

Verhuizen heeft het voordeel dat alles moet worden bekeken en ingepakt. Vaak is dit het moment waarop men (vergeten) schatten (her)ontdekt. Zo ook bij het ontruimen van de Gentse Berg van Barmhartigheid. André Capiteyn & Anneme De Porre stellen in *Een aquarel van de Wereldtentoonstelling 1913 door Henry Keller?* (afl. 2; p. 1-3) een ontdekte afbeelding – een aquarel op papier, 97 x 127 cm – van het zogenoemde 'Waterkasteel' van de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913 voor. Verhuizen betekent voor een archiefdienst de confrontatie met alle archiefbestanden en collecties. Dit is dan ook een aansporing om na te kijken hoe het met de ontsluiting is gesteld. Zo werden er bij deze gelegenheid liefst 230 meter archief opnieuw of voor het eerst geïnventariseerd. Het gaat hoofdzakelijk om tien archiefbestanden uit het 'modern archief', al werden ook van het 'oud archief' zowel het archief van de Armenkamer (54,5 meter) als dat van het Sint-Elisabethbegijnhof (8 meter) opnieuw beschreven. Daarnaast is de krantenverzameling (312 meter) aangepakt. De volledig herverpakte en nagekeken collectie kreeg een bijgewerkte inventaris. Stadsarchivaris Leen Charles maakt in *Nieuwe toegangen in de Zwarte Doos* (afl. 2; p. 4-5) de balans op van de hele operatie.

Een archiefdienst heeft als opdracht archiefbescheiden te bewaren, te ordenen en te ontsluiten. Pas dan is archiefonderzoek mogelijk. @rchieflink brengt ook in deze jaargang enkele onderzoeksprojecten onder de aandacht. René De

Clercq stelt in *Het stadsarchief en de Gentse honderdjarigen* (afl. 3; p. 1-4) het onderzoek over honderdjarigen voor. Denise De Weerd brengt in *Goede Tempeliers in Gent* (afl. 4; p. 1-3) verslag uit over een zoektocht naar deze Gentse 'goede tempeliers'. In het Stadsarchief was zij aan het juiste adres. Daar wordt immers het archief van de 'Loge Licht en Liefde', afdeling 6 van de 'Internationale Orde der Goede Tempeliers' bewaard. Op basis van dit materiaal kan de grotendeels vergeten geschiedenis van deze Gentse antialcoholische en humanistische vereniging opnieuw aan het licht komen. Dat boedelstaten en staten van schulden en baten een uitstekende bron zijn voor de betere kennis van het dagelijkse leven uit voorbije eeuwen is bij historici genoegzaam bekend. Het 'grote publiek' krijgt evenwel al te weinig de gelegenheid om deze documenten en de informatie die zij bevatten te leren kennen. Een archief-nieuwsbrief is daartoe een goed medium. Zo brengen Luc Devriese & Adgard Ossieur in *Goedkope dokters, dure apothekers?* (afl. 3; p. 5-7) aan de hand van minuten van staten van goed informatie over nog te betalen doktersvisites en openstaande apothekersrekeningen uit de 17de eeuw. Guido Everaert presenteert in *Voor kok en schilder* (afl. 4; p. 5-7) de boedelstaat (1781) van de winkel van Johannes van Bree, 'kruidenier-drogist' in de Gentse Brugstraat.

Erfgoedinstellingen werken niet "op een eiland". Daarom verschijnt in *@rchieflink* af en toe informatie over wat in andere archiefdiensten aan Gents archief- en documentatiemateriaal aanwezig is. Daniel Vanacker vestigt in *Gents verleden in het Liberaal Archief* (afl. 2; p. 6-7) niet alleen de aandacht op een unieke collectie kranten en pamfletten over 'de blauwe verkiezingsstrijd' te Sint-Amandsberg in de jaren 1885-1913. Ook een fraaie fotocollectie afkomstig van de families Buysse-Verschoore en de archieven van het 'Van Crombrugghe's Genootschap' en van het werklidengenoootschap 'Geluk in 't Werk' passeren de revue. (Gustaaf Janssens).

Bulletí, 15 (2005; nrs 75, 76, 77 en 78)

Red.: Pilar Frago e.a.; Uitg.: Associació d'Arxivers de Catalunya. Rocafort 242bis 3r. E-08020 Barcelona (Spanje). ISSN 0214-6924

Raadpleegbaar via: <http://www.arxivers.com/cat/bulleti.asp>.

Deze driemaandelijke nieuwsbrief van onze Catalaanse zustervereniging telt vier pagina's en bevat vooral korte berichten: verslagen van bestuursvergaderingen en studiedagen, rapporten over de activiteit van werkgroepen... Elke aflevering brengt een overzicht van recent uitgevaardigde nationale en regionale wet- en regelgeving en/of parlementaire vragen (zowel in het Catalaanse Parlement als in de Spaanse Kamer van Volksvertegenwoordigers) betreffende het archiefwezen in Spanje. Daarnaast worden nieuwe publicaties besproken of opgesomd. Het korte 'editoriaal' sluit steeds aan bij de actualiteit. (Gustaaf Janssens).

In kunstbibliotheektijdschriften gelezen

Art documentation: bulletin of the Art Libraries Society of North America, vol. 24, no. 1 (Spring '05) – no. 2 (Fall '05)

Het lentenummer van 2005 bevat enkele boeiende artikelen, naast de obligate interviews, prijsuitreikingen en boekbesprekingen.

In *Artists' books in libraries: a review of the literature* (p. 5-10), geeft Louise Kulp een overzicht van de Engelstalige vakliteratuur rond de verwerving, de catalogisering en het gebruik van kunstenaarsboeken in bibliotheken. De scope van het artikel is beperkt tot collecties in de Verenigde Staten (een selectie van de belangrijkste collecties is aan het artikel toegevoegd). Virtuele kunstenaarsboeken zijn buiten beschouwing gelaten. De problemen rond de definitie van een kunstenaarsboek worden even toegelicht. Extra aandacht gaat naar het gebruik van kunstenaarsboeken in academische bibliotheken (onderzoek en onderricht). Interessant is dat studenten vooral naar dergelijke materialen zoeken op basis van vormelijke kenmerken ("the type of binding used, the press, or the method of printing"). De beschrijving van een dergelijk voorwerp en de terugzoekbaarheid ervan blijken van primordiaal belang. Ook het spanningsveld tussen bewaring en toegankelijkheid komt uitvoerig aan bod. In het kader van dit laatste worden ook enkele projecten aangekaart: Book Arts Ephemera Database (Yale University Library) en Artists' Book Image Database (Otis College of Art and Design).

Eén kleine opmerking vanuit mijn achtergrond: het is jammer dat de museale context onderbelicht is gebleven. Bij bibliotheken verbonden aan musea is het bijvoorbeeld niet steeds evident of een kunstenaarsboek – en we hebben het dan over unica of zeer gelimiteerde edities – thuishoort in de bibliotheekcollectie of in de museumcollectie. Criteria hiervoor zijn soms vrij arbitrair.

Bij dit artikel sluit een ander aan over een tentoonstelling rond kunstenaarsboeken, die in 2005 plaatsvond in het Getty Research Institute (p. 11-14).

Een ander artikel dat er qua thema uitspringt, is *Journal title overlap study of four major online art indexes* (p. 26-28). Dit is een korte schets van een onderzoek naar de overlap van tijdschriften tussen vier online bibliografische databanken over kunst. Dat zijn: Art Index Retrospective/Art Full Text (AIR/AFT), Bibliography of the History of Art (BHA), ARTbibliographies Modern (ABM) en Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (IBZ; deze laatste is ruimer dan kunst alleen). De overlap tussen bijvoorbeeld AIR/AFT en BHA bedroeg in 2003 42%. Dat is vrij hoog. Dergelijke indicaties kunnen helpen bij de uiteindelijke selectie van dit type bronnen. Bij de tijdschriften die in alle bibliografieën opgenomen waren, vinden we *Apollo*, *The Burlington Magazine*, *Gazette des Beaux-Arts*, *Goya*, *Wallraf-Richartz-Jahrbuch* en *Zeitschrift für Kunstgeschichte*.

Bij de overige artikelen in dit lentenummer bleek *The*

